

De deuren van de tijd gaan niet meer dicht

Gedachten over kunstenaars, ideologie en politiek

*Klaas Tindemans gaat, aan de hand van Kristeva's
De vreemde in onszelf, op zoek naar toegang
voor xenofobie, nationalisme en artistiek maoïsme.*

Salman Rushdie schrijft in een opstel uit 1982, over het Britse racisme: "Ik vind het vreemd dat mensen die het ontbreken van wan-toestanden gebruiken als verdediging, zelden inzien dat wat zij beweren een aanwijzing is hoe ernstig de zaken ervoor staan. Want als je ter verdediging moet aanvoeren dat niet raszuivere personen nog steeds niet massaal worden uitgeroeid, of dat het beginsel van de blanke superioriteit nog niet echt in de grondwet is vastgelegd, dan moet er wel iets heel erg mis zijn."

Het lijkt alsof de tijd heeft stilgestaan, als je zoiets leest. De cultuur van de verdraagzaamheid, onze beschaving die wij fier aanprijzen aan alle volkeren, heeft tien jaar lang haar ogen gesloten, heeft zich, met een gerust (gesust?) geweten, gekoesterd in haar eigen gelijk, heeft niet meer gezocht naar nieuwe argumenten om de bedreiging, die in haar ogen slechts marginaal was, van antwoord te dienen. Argumenten, dat wil zeggen: (alternatieve) realiteiten, analyses en utopieën. Die innerlijke overtuiging heeft niets uitgehaald, ze heeft de pointes van de politieke komedie helemaal gemist. Met zijn zuivere geweten heeft de intellectueel geweigerd de handen vuil te maken aan het besmette politieke bedrijf. De kunstenaar heeft zijn authenticiteit, zelf aangemeten of aangematigd, verheven tot laatste moreel-artistiek criterium, de bloem op de vuilnisbelt - de vuilnis kon blijven liggen, de stank roerde de bloem niet, niet meer. Hen treft geen schuld dat één Vlaming op tien op de bruinhemden stemde, zij laten niet toe dat dit kiesgedrag hun houding beïnvloedt. Wanneer worden ze wel ongerust? Als één Vlaming op twee bokshandschoenen draagt?

**Theater is zo
marginaal geworden...**

In een briljant stukje in het eerder academi-

sche *Tijdschrift voor Rechtstheorie en Rechtsfilosofie* schrijft Bert van Roermund: "Filosofie is nuttig om het gelijk in politieke zaken een tijdlang grondig uit te stellen. Ik heb lang geloofd dat Socrates daar ooit vergif op ingenomen heeft. Maar sinds een goed jaar begin ik mezelf op dit punt dus te wantrouwen. Wat zit me dwars? Niet de afstandelijkheid van de filosofie op zich. Eerder de vertekening van de politiek die onder het mom van afstandelijkheid verkocht wordt. Ik betrap mezelf erop, dat mijn mooie filosofie zich van meet af aan voordoet als een onderricht van de politiek in naam van de rede. Ze appelleert aan wat ze in de politiek van zichzelf herkent en doet de rest af als redeloze emotionaliteit of machtsdrang."

Vervang 'filosofie' door 'kunst', en de onrust van Bert van Roermund loopt perfect evenwijdig met mijn ongenoegens over de plaats die de boeiendste theatermakers (in Vlaanderen en elders) zichzelf toekennen. Het ontbreekt hen aan een referentiekader waarin ook het meest lelijke, het verwerpelijke, het afschuwelijke, het smakeloze, het niet-authentieke, een betekenis krijgt - en als ze er wel over beschikken, tonen ze het té zelden in hun oeuvre. Als de kleinburger of de onnozelaar toch even een plaats krijgt in een voorstelling dan krijg je alleen gratis formalisme (de kaartersscène in de *Iwanow* van STAN) of reactionaire koketterie (Luk Percevals *Wilde Lea*). De Vlaamse theatermaker staart naar zijn navel, en lacht minachtend met de dommeriken: hij doet alsof ze bestaan, maar hij geeft ze geen leven van vlees en bloed, hij verbant ze naar een andere planeet, en de toeschouwer frons onbegrijpend de wenkbrauwen of lacht smakelijk, zoals hij lacht met een neger die niet weet hoe een parkeerautomaat werkt. Niemand twijfelt aan zijn vooroordelen, en als dat een zeldzame keer wél gebeurt, dan is enkel de artistieke smaak op de proef gesteld, de maatschappelijke zelfverzekerdheid blijft meestal overeind. In de kritiek op Müllers *De Opdracht* bij het Kaaitheater heeft iedereen het over het 'familie-onderonsje' van het Kaaitheater, maar niemand onderzoekt daarvan de eventuele politieke betekenis. Theater is zo marginaal geworden, dat niemand (kunstenaars noch critici) behoefte heeft om de grenzen van het eigen politieke bewustzijn te verleggen.

Pragmatisme en droom

In zijn analyse van de verkiezingsuitslag van 24 november dringt ook Luc Huyse aan op ideologische verdieping: "Het alternatief is het herstel van de ideologische band met de kiezer. Pragmatisme is niet uit den boze. Het kan, maar het moet gekoppeld zijn aan iets wat nog het best met het eenvoudige woord 'droom' aan te geven is. Men kan slechts pragmatisch zijn als men een ideologie heeft. Andere soorten pragmatisme noemt men beter electoralisme." Met andere woorden: we moeten bredere verbanden kunnen duiden, én we moeten tonen dat vanuit deze duiding de werkelijkheid iets meer